

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Досліджені проблеми комплексного узагальнення результатів коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості підприємства. Запропоновано методику розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості, яка ґрунтується на використанні методу кваліметрії та продемонстровані можливості її практичного використання.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансовий аналіз

Hryniv B.

SOME PROBLEMS OF FINANCIAL STABILITY ANALYSIS METHOD OF ENTERPRISE

Summary. The article aims to research the problems concerning the complex generalization of ratio analysis results of financial stability of an enterprise. A methodology for calculating the integral indicator of financial stability, which is based on the application of the quality control methods, is proposed and the possibility of its practical use is demonstrated.

Keywords: financial condition, financial stability, financial analysis

1. Вступ

У новій економічній ситуації, яка характеризується посиленням конкуренції і загостренням проблеми виживання, зростає значення аналізу фінансової стійкості підприємств. Основне його завдання – вивчення системи показників фінансової стійкості з метою її моніторингу, оцінки та регулювання.

Фінансова стійкість є більш узагальненою характеристикою фінансового стану суб'єкта господарювання, яка виражає його здатність розвивати свою діяльність, зберігаючи задовільну структуру капіталу та динамічну фінансову рівновагу активів і пасивів, що забезпечує нормальну ліквідність і платоспроможність. Аналіз фінансової стійкості є важливою складовою частиною методики аналізу фінансового стану підприємства.

Сформувалось два основні підходи до аналізу фінансової стійкості. Перший передбачає оцінку фінансової стійкості підприємства за абсолютними показниками балансу, а другий базується на розрахунку системи фінансових коефіцієнтів. Коефіцієнтна методика аналізу є ґрунтовнішою, оскільки охоплює ширше коло показників, які всебічно розкривають фінансову стійкість підприємства, вказуючи на її сильні та слабкі місця як з боку фінансового забезпечення, так і фінансового регулювання. Однак і вона має деякі обмеження, пов'язані з різною спрямованістю коефіцієнтів, відмінністю у рівнях допустимих граничних значень, що часто робить неможливим чітке визначення на їх основі типу фінансової стійкості підприємства. Водночас, відсутня і методика комплексного узагальнення результатів коефіцієнтного аналізу, яка б давала можливість на основі системи фінансових коефіцієнтів

знаходити інтегральний показник фінансової стійкості підприємства на звітну дату.

Мета статті – висвітлити проблеми вдосконалення методики комплексного узагальнення результатів коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості підприємства та розглянути існуючі підходи до їх вирішення; запропонувати й обґрунтувати нову методику розрахунку інтегрального коефіцієнта фінансової стійкості на основі методу кваліметрії та показати можливості її практичного застосування в аналізі.

2. Методики аналізу фінансової стійкості підприємства: теоретичний коментар

В економічній літературі сформувалось декілька підходів до знаходження узагальнюючого показника фінансового стану підприємства. Найчастіше для його розрахунку пропонують застосовувати спосіб відстаней. Можливості його використання для рейтингової оцінки фінансового стану підприємств ґрунтовно досліджено А. Д. Шереметом, Р. С. Сайфулінім і Є. В. Негашовим [1, с. 179-192]. Різні модифікації способу відстаней для рейтингової оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання пропонують застосовувати Ю. С. Цал-Цалко [2, с. 530-533], Г. О. Крамаренко [3, с. 227-228] та ін.

Спосіб відстаней є одним із відомих в економічному аналізі прийомів детермінованої комплексної оцінки, який ґрунтується на знаходженні відстані i -ого підприємства в n -мірному просторі від підприємства-еталону, або, для більшої зручності, від початку координат, з наступним ранжуванням підприємств за цим інтегральним показником. При цьому координати підприємства-еталону формуються з найкращих значень показників підприємств, охоплених рейтинговою оцінкою. З огляду

на це, спосіб відстаней можна застосовувати лише для рейтингової оцінки результатів діяльності підприємств у просторі (у порівнянні з іншими підприємствами). Однак він не придатний для знаходження інтегрального показника результатів діяльності окремого підприємства в часі (за періоди чи на звітні дати, якщо це стосується фінансового стану).

В аналізі господарської діяльності для знаходження інтегрального показника зміни результатів діяльності підприємства за звітний період іноді застосовують статистичний прийом розрахунку середньої геометричної з дробу, у чисельнику якого добуток темпів зміни за звітний період показників, позитивною тенденцією яких є зростання, а в знаменнику – добуток темпів зміни показників, позитивною тенденцією яких є зменшення. Окремі автори пропонують застосовувати цей аналітичний інструмент також і для розрахунку інтегрального показника зміни фінансового стану підприємства [4, с. 113-115].

Необхідно зауважити, що за умови обгрунтованого вибору системи показників пропонується методика дає можливість оцінити зміни у фінансовому стані підприємства за звітний період у сторону покращення чи погіршення. Однак, при цьому за базу для порівняння береться фінансовий стан підприємства у попередньому періоді, який прирівнюється до одиниці, незалежно від того, яким він був: кризовим, нестійким, нормальним чи абсолютним. Крім цього, не враховуються вагомості показників, включених у систему оцінки, та їх гранично допустимі значення. Тому прийнята в цій методиці база для порівнянь є недостатньою для визначення типу фінансової стійкості підприємства. З огляду на зазначене, розглянута методика не знайшла практичного застосування.

Проведений аналіз існуючих підходів до знаходження узагальнюючого показника фінансового стану підприємства показав, що вони не забезпечують можливості його розрахунку і визначення типу фінансової стійкості на звітну дату. Це спонукає до пошуку нових способів вирішення цієї проблеми.

Для знаходження інтегрального показника фінансової стійкості підприємства, на наш погляд, доцільніше застосовувати метод кваліметрії. Його давно застосовують в аналізі для знаходження інтегрального показника рівня обслуговування покупців у магазині [5, с. 148], а також для рейтингової оцінки банків (методика Кромонава) [6, с. 200]. Сутність даного методу полягає в тому, що

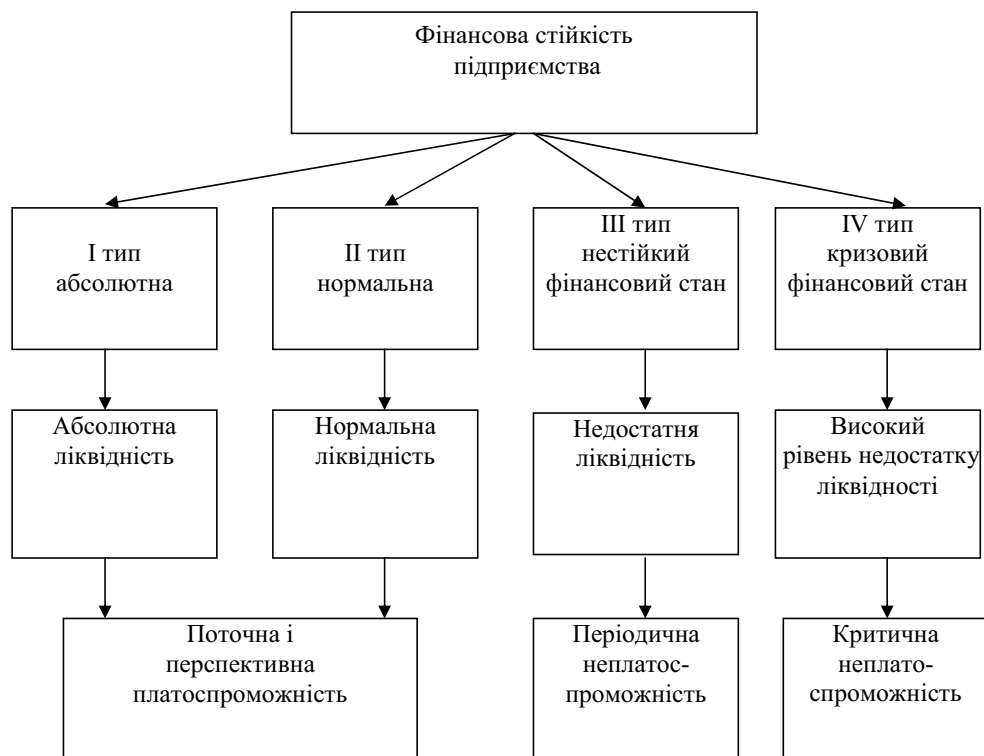
вагомості часткових показників (субкоефіцієнтів), за якими знаходять узагальнюючий показник, визначають методом експертних оцінок у частках одиниці або балах, сума яких, відповідно, повинна дорівнювати одиниці або 100.

Застосування цього підходу в аналізі фінансової стійкості потребує попереднього вирішення ще двох завдань, пов'язаних із класифікацією типів фінансової стійкості підприємства і відбором ключових фінансових коефіцієнтів, які її всебічно характеризують.

В економічній літературі немає спільності думок щодо класифікації типів фінансової стійкості підприємства. Так, Г. В. Савицька виділяє три типи фінансової стійкості: стійкий фінансовий стан, нестійкий і кризовий [7, с. 571]. А. Д. Шермет, Р. С. Сайрулін і Є. В. Негашов ідентифікують чотири її типи: абсолютна стійкість, нормальна стійкість, нестійкий фінансовий стан, кризовий фінансовий стан [1, с. 156-157]. Таку ж класифікацію типів фінансової стійкості підприємства пропонують В. В. Бочаров [8, с. 113], Л. А. Костирко [9, с. 226] та ін. М. С. Абрютіна пропонує виділяти ще і диференційовану шкалу фінансової стійкості підприємства, яка має п'ять рангів: суперстійкість, достатня стійкість, рівновага, напруженість, стан ризику [10, с. 107-108]. Така детальна диференціація типів фінансової стійкості, безперечно, має певне наукове значення. Однак, в практиці аналітичної роботи прийнято виділяти три або, здебільшого, чотири типи фінансової стійкості, показані на рис. 1.

Перший і другий типи фінансової стійкості характерні для нормального фінансового стану підприємства, а третій і четвертий – для нестійкого та кризового. Зовнішнім проявом фінансової стійкості є його платоспроможність, яка залежить від ступеня ліквідності активів підприємства. Отже, фінансова стійкість, як більш узагальнена характеристика фінансового стану підприємства, певною мірою охоплює також показники ліквідності і платоспроможності.

Для інтегральної оцінки фінансової стійкості мають бути відібрані тільки основні коефіцієнти, які всебічно характеризують фінансовий стан підприємства. Вони повинні мати однакову економічну спрямованість із позитивною тенденцією на збільшення. Перелік відібраних фінансових коефіцієнтів, рівні їх вагомості в системі комплексної оцінки фінансової стійкості, а також загальноприйняті мінімально допустимі значення наведені у табл. 1.

Рис. 1. Типи фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності підприємства
(сформовано автором)

Наведені фінансові коефіцієнти найбільш узагальнено характеризують фінансовий стан підприємства. Вони відображають структуру його пасивів (K_A), стан фінансової рівноваги активів (K_{COA}) і пасивів (K_{MBK}), а також ліквідність ($K_{PД}$) та платоспроможність ($K_{ЗП}$).

Очевидно, що система показників фінансової стійкості не обмежується наведеними показниками. В аналізі застосовують й інші фінансові коефіцієнти, наприклад: коефіцієнт залучення зобов'язань,

коефіцієнт інвестування, коефіцієнт самофінансування запасів та інші. Однак, вони не є основними, а використовуються, здебільшого, для уточнення і доповнення основних. Для уникнення дублювання другорядні показники не можуть застосовуватись із метою розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості підприємства.

При цьому не можна також приймати до уваги і показники, які виражають дотримання передумов фінансової стійкості підприємства (коефіцієнти

Таблиця 1

Система основних показників для інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства
(сформовано автором)

Показники	Рівень вагомості	Мінімально допустиме значення	Формула для розрахунку показника	Умовні позначки
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), K_A	0,25	$\geq 0,5$	$\frac{BK}{BB}$	BK – власний капітал, тис. грн; BB – валюта балансу, тис. грн
Коефіцієнт маневреності власного капіталу, K_{MBK}	0,12	$\geq 0,2$	$\frac{BOK}{BK}$	BOK – власний оборотний капітал, тис. грн
Коефіцієнт самофінансування оборотних активів, K_{COA}	0,21	$\geq 0,5$	$\frac{BOK}{OA}$	OA – оборотні активи, тис. грн
Коефіцієнт розрахункової ліквідності, $K_{PД}$	0,17	$\geq 0,7$	$\frac{DЗ + ПФІ + ГР}{ПЗ}$	$DЗ$ – поточна дебіторська заборгованість, тис. грн; $ПФІ$ – поточні фінансові інвестиції, тис. грн; $ГР$ – гроші та їх еквіваленти, тис. грн; $ПЗ$ – поточні зобов'язання та забезпечення, тис. грн
Загальний коефіцієнт покриття, $K_{ЗП}$	0,25	$\geq 2,0$	$\frac{OA}{ПЗ}$	–

рентабельності, оборотності капіталу тощо). Вони є факторними показниками фінансового стану, які розраховують за період, а тому є неспівставними з коефіцієнтами фінансової стійкості, які характеризують фінансовий стан підприємства як результат діяльності на звітну дату.

Зауважимо, що дотримання передумов фінансової стійкості доцільніше вивчати на першому етапі аналізу фінансового стану, застосовуючи для цього нормативні динамічні моделі стратегічного регулювання фінансової стійкості підприємства [4, с. 284-293]. З цією метою можуть застосовуватись також і рекурсивні моделі оцінки ймовірності банкрутства (моделі Альтмана, Тафлера, Спрінгейта, Фулмера та ін.).

З урахуванням цих зауважень, інтегральний показник фінансової стійкості підприємства ($K_{\text{ІФС}}$) варто визначати на основі наведених в табл. 1 показників за формулою:

$$K_{\text{ІФС}} = 0,25 K_A / 0,5 + 0,12 K_{\text{МВК}} / 0,2 + 0,21 K_{\text{СОА}} / 0,5 + 0,17 K_{\text{РЛ}} / 0,7 + 0,25 K_{\text{ЗП}} / 2,0.$$

В чисельнику формули перед кожним субкоефіцієнтом наведено показники їх вагомості, а в знаменнику – їх загальноприйняті мінімальні нормативні значення, необхідні для забезпечення фінансової стійкості підприємства. Очевидно, що у випадку, якщо фактичні значення кожного з цих субкоефіцієнтів відповідатимуть нормативним значенням, то інтегральний коефіцієнт буде дорівнювати одиниці, а коли вони їх перевищуватимуть, то він буде більшим від одиниці.

Апробація цієї методики на практиці показала її придатність для інтегральної оцінки фінансової стійкості. Так, якщо значення $K_{\text{ІФС}} \geq 1$, то підприємство на звітну дату має абсолютну фінансову стійкість.

Якщо значення $K_{\text{ІФС}}$ знаходиться в інтервалі $1 > K_{\text{ІФС}} > 0,7$, то фінансова стійкість нормальна або близька до нормальної.

Якщо значення $K_{\text{ІФС}}$ в інтервалі $0,7 > K_{\text{ІФС}} > 0,5$, то фінансова рівновага підприємства порушена, але за поліпшення управління може бути відновлена.

Якщо значення $K_{\text{ІФС}} < 0,5$, то фінансовий стан підприємства є кризовим.

3. Методика аналізу фінансової стійкості підприємства: емпіричні результати

Результати розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості з використанням запропонованої методики за даними балансу одного із споживчих товариств Райспоживспілки Жовківського району наведено у табл.2.

Дані табл. 2 свідчать, що споживчому товариству на початок року не вистачало власного капіталу для фінансування оборотних активів. У зв'язку з відсутністю ВОК на цю дату не були розраховані коефіцієнти маневреності власного капіталу ($K_{\text{МВК}}$) і самофінансування оборотних активів ($K_{\text{СОА}}$). Відновлення часткового самофінансування оборотних активів і позитивна динаміка фінансових коефіцієнтів у звітному році свідчать про деяке покращення фінансової рівноваги між активами і пасивами підприємства. Інтегральний коефіцієнт фінансової стійкості зріс з 0,563 пункта на початок року до 0,783 пункта на кінець. Порівняння отриманих результатів із наведеною вище нормативною шкалою свідчить, що фінансовий стан товариства на початок року був нестійким, а на його кінець – близьким до нормального.

Отже, запропонована методика узагальнення результатів коефіцієнтного аналізу дає можливість кількісно виразити та чітко ідентифікувати тип фінансової стійкості підприємства. Разом з тим, необхідно зауважити, що підприємства різних видів економічної діяльності (наприклад, торгівлі і машинобудування) мають значні відмінності в структурі капіталу та його оборотності. Тому на підприємствах галузей із значно вищою оборотністю капіталу нормальна фінансова стійкість може бути забезпечена і за дещо нижчих значень фінансових коефіцієнтів, ніж це передбачено загальноприйнятими нормативами.

З огляду на це, нормативні значення субкоефіцієнтів у формулі розрахунку $K_{\text{ІФС}}$ для підприємств окремих видів економічної діяльності можуть бути уточненими з урахуванням галузевих особливостей їх фінансів. Крім цього, у модель розрахунку $K_{\text{ІФС}}$ можуть бути введені нові субкоефіцієнти, які не дублюють основні. Значущість окремих фінансових коефіцієнтів у загальному рівні фінансової стій-

Таблиця 2

Динаміка основних показників, які характеризують фінансову стійкість споживчого товариства у звітному році

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)	Індекси динаміки
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), K_A	0,826	0,874	+0,048	1,058
Коефіцієнт маневреності власного капіталу, $K_{\text{МВК}}$	–	0,022	+0,022	–
Коефіцієнт самофінансування оборотних активів, $K_{\text{СОА}}$	–	0,130	+0,130	–
Коефіцієнт розрахункової ліквідності, $K_{\text{РЛ}}$	0,221	0,552	+0,331	2,498
Загальний коефіцієнт покриття, $K_{\text{ЗП}}$	0,764	1,150	+0,386	1,505
Інтегральний коефіцієнт фінансової стійкості, $K_{\text{ІФС}}$	0,563	0,783	+0,220	1,391
Тип фінансової стійкості	нестійкий	близький до нормального	–	–

кості підприємства з часом також може бути переглянута, однак їх сума повинна залишатися незмінною і дорівнювати одиниці.

4. Висновки

Існуючі підходи до узагальнення результатів аналізу фінансового стану підприємства і його найбільш узагальненої характеристики – фінансової стійкості непридатні для розрахунку інтегрального показника та визначення на його основі типу фінансової стійкості. Тому існує необхідність в пошуку нових підходів до вирішення цієї проблеми.

Запропонована методика інтегральної оцінки, яка ґрунтується на застосуванні методу кваліметрії і враховує вагомість показників та їх граничні нормативні значення, дає можливість кількісно узагальнювати результати коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості підприємства, визначати її тип, проводити необхідні порівняння як в часі, так і просторі. Впровадження цієї методики сприятиме підвищенню рівня формалізації аналітичних процедур, що є необхідною передумовою комп'ютеризації процесів аналізу.

Подальші дослідження цієї проблеми пов'язані з розробкою теоретико-методичних засад формування системного нормативу фінансової стійкості підприємства на базі застосування непараметричної статистики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу [Текст] : учебн. пособие / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 208 с.

2. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз [Текст] : підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

3. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз [Текст] : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.

4. М'яких І. М. Оцінка фінансового стану підприємств як критерій прийняття управлінських рішень / І. М. М'яких // Розвиток обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів : матеріали 2-ї Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 29 берез. 2013 р. [відп. за вип. : проф. Куцик П. О.] – Львів : ЛКА. – 176 с. – С. 113-115.

5. Гринів Б. В. Економічний аналіз торговельної діяльності [Текст] : навч. посібник / Б. В. Гринів. – [2-ге вид. перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 392 с.

6. Тиркало Р. І. Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг [Текст] : навч. посібник / Р. І. Тиркало, З. І. Шиволок. – К. : Слобожанщина, 1999. – 236 с.

7. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст] : навч. посібник / Г. В. Савицька. – [3-тє вид. перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 668 с.

8. Бочаров В. В. Комплексный финансовый анализ [Текст] : учебн. пособие / В. В. Бочаров. – СПб : Питер, 2005. – 432 с.

9. Костирко Л. А. Диагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства [Текст] : монографія. / Л. А. Костирко. – [2-ге вид. перероб. та доп.]. – Х. : Фактор, 2008. – 336 с.

10. Абрютіна М. С. Финансовый анализ коммерческой деятельности [Текст] : учебн. пособие / М. С. Абрютіна. – М. : Финпресс, 2002. – 176 с.